

Den uttalade
Fritänkaren

Nr. 190 Hösten 2010

Adertonde årgångens nionde nummer.

Innehåll i detta nummer:

Allmännyttan omvandlas till hänsynslösa utsagningsbolag – dokumentation	2
Civilisationens undergång?	3
Om Kulturen	4
Mera om svensk kulturpolitik	4
Från årets Bokmessa i Göteborg	6
Filmer (bl.a. <i>The Social Network</i>)	8
Brahms Requiem	10
Bruckners okända symfoni	12
Kalender, oktober-november 2010	13
Återresan, del 5 : <i>Thessalonikikrisen</i>	13
Katastrofresan, del 2: <i>Manali</i>	14
Resan till Phuktar, del 11 : <i>Farväl till Zanskar</i>	15
Nya lektioner i Zanskar, del 21: <i>Äntligen till rätta</i>	17
Rekordresan, del 9: <i>Överraskningen</i>	18
Ur en tibetansk rapport helt nyligen	20

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på över 7 år.

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 6.11.2010

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 214

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra skrifter:

www.fritenkaren.se

<http://hem.fyristorg.com/aurelio>

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

WSN 1652-0122

Allmännyttan omvandlas till hänsynslösa utsugningsbolag – ett exempel

Brev till Energibolaget i Sverige och KO:

"Den 10 augusti reste jag bort på en månad till utlandet. När jag kom hem 10 september fann jag en räkning från 'Energibolaget i Sverige AB' daterad 9.8. Den hade gått till Inkasso, som fördubblat den. Räkningen förföll efter 18 dagar, alltså den 27.8. Så kort betalningstid ingick inte i grundavtalet med Energibolaget. Man ställdes plötsligt inför situationen att man inte kan resa bort på ens tre veckor utan att riskera överfall från Inkasso.

När jag kontaktade Inkasso menade en svarande dam, att man måste planera för kommande räkningar när man reser bort. Detta är en omöjlighet, då man inte kan veta vilka räkningar man får förrän man har fått dem. Det är ett orimligt krav att ställa, i synnerhet om det gäller ex. pensionärer med sviktande närminne. När en människa reser bort skall hon inte behöva tänka på kommande räkningar och på att behöva lägga upp en strategi för beredskap inför eventuella överfall från Inkasso.

När jag kontaktade Energibolaget menade en svarande herre, att om jag omgående betalade räkningen borde saken vara löst. Jag gjorde detta. Icke desto mindre fick jag en ny räkning från Inkasso på dubblingsavgiften. När jag kontaktade Energibolaget på nytt menade en svarande dam att de ingenting kunde göra. Dock var det Energibolaget som satte i gång Inkasso.

Detta system är omänskligt, det är en legalisering av girighet och rofferi mot vilken kunden inte ges någon chans, vi är alla beroende av energi, vilket Energibolaget utnyttjar till automatisk utsugning av kunderna, och man frågar sig om Energibolaget är till för att tjäna kunderna eller för att jävlas med dem. Enligt rådande nya system, som inte förekom när jag gjorde mitt avtal med Energibolaget, är det enda försvar en kund kan komma med att byta energibolag, vilket i detta fall inte kan göras förrän nästa år.

Inte bara för exempelvis en fattig pensionär med landets lägsta möjliga pension är detta system en absurd och omänsklig orimlighet, utan detta torde stå självklart för alla. Man bestraffar inte oskyldiga med dubbla avgifter för vad de inte kan göra, och ett samhälle som inte tar hänsyn till mänskliga faktorer är inget mänskligt samhälle."

"Tack för ditt e-postmeddelande.

Vi beklagar över situationen som uppstått, men man har som skyldighet att meddela sin elleverantör om skulle resa bort eller dylikt en längre tid, för att förebygga vid ev. betalningsförseningar.

Eftersom vi ej fick vetskap om detta, kunde vi heller inte flytta fram förfalldatum på fakturan, för att underlätta det för dig. Då betalningen inkommit för sent kommer det på nästa faktura att påföras dels en påminnelseavgift á 50:- samt dröjsmålsräntan beräknad på det förfallna beloppet.

För information gällande den totala skulden, vänligen kontakta Svea Inkasso. Vi kan ej längre se totalbeloppet på grund av att de lägger på sina avgifter. Tfn: 08-735 29 29.

Vid övriga frågor är du välkommen att kontakta kundtjänst på 08-556 188 40, eller skicka e-post."

"Tack för svar. Problemet är den plötsligt förkortade betalningstiden. Jag var aldrig bortrest mer än maximum fem veckor och har aldrig råkat ut för Inkasso tidigare. Det är säkert många med mig som råkat ut för chocken av en brutalt förkortad betalningstid, vilket väl knappast några kunder hos något företag informerats om i förväg. Ett sådant system kan ju inte hålla. Det måste bara leda till problem, besvär och arga kunder överallt."

"Vi har ca 20 dagars förfallo på våra fakturor. Praxis på elmarknaden är 15 dagars förfallo.

En möjlighet är att betala via Autogiro för att underlätta det för dig i framtiden. Om du är intresserad av detta kan jag skicka dig en blankett för underskrift. Svara i ett vändande mejl i så fall."

"Ni måste ju förstå att jag inte kan fortsätta som kund hos er efter det inträffade. När jag först ringde till er efter min hemkomst försäkrades jag av er om att saken skulle vara klar om jag betalade räkningen omgående. Fast jag gjorde detta fick jag nytt kravbrev från Inkasso på

dubbleringsavgiften. Ni hade kunnat se att jag aldrig haft någon betalningsanmärkning tidigare, och ni hade kunnat förstå därav att den förkortade inbetalningstiden, som tidigare brukade vara en månad, måste vara anledningen till att jag inte betalade i tid. I stället skickades jag automatiskt till Inkasso. Detta är hänsynslöst av er. Den logiska konsekvensen måste vara att jag måste se mig om efter ett annat energibolag som inte gör sig delaktigt i ett så ojuste system, där damerna på Inkasso KRÄVER att man ska planera för eventuella kommande räkningar när man reser bort på semester.

Idag har jag fått en ny räkning av er som skall vara betald "senast 26 oktober". Detta ger mig bara två veckor. Jag brukar alltid betala mina räkningar till månadsslutet, när jag inte reser bort. Kommer ni att skicka Inkasso på mig igen med nya hotelser och straffavgifter, för att min betalning inte når fram till er före månadsslutet? Hade ni varit ett hederligt bolag hade ni betalat Inkassos dubbleringsavgift för mig, när jag enligt överenskommelse omgående betalade förra räkningen."

"Det är givetvis beklagligt om du känner dig felaktigt behandlad, men tyvärr är kostnaderna giltiga, och juridiskt korrekta. Så vi kommer att vidhålla dessa i sin helhet.

Vi kommer inte att skicka en förfallen räkning direkt på inkasso. Det utgår alltid en påminnelse innan något sådant sker.

För kännedom så innehar du ett Fastprisavtal t o m 2011-05-31. Sägs avtalet upp i förtid innan detta datum kommer det utgå en lösenavgift om 750 kr, så vi ber dig uppmärksamma detta."

"Så ni använder lagen till att pennalisera era kunder för ingenting. Det må vara lagligt men är varken rimligt eller mänskligt försvarligt och torde slå tillbaka mot er själva. Har ni aldrig hört det gamla svenska uttrycket 'kunden har alltid rätt'?"

Civilisationens undergång?

Under de senaste 30 åren har Golfströmmen minskat med 6 miljoner ton vatten i sekunden. Många forskare är oroade över att detta kan leda till dess kollaps och försökt beräkna konsekvenserna. Dessa visar att det är 50% chans att Golfströmmen kollapsar helt när medelvärldstemperaturen har stigit med 3 grader.

Det vatten som strömmar mot norr från Antarktis längs ytan av Atlanten är varmt och dunstar och blir därav mera salt. Saltvatten är tyngre än sötvatten, och när det når den norra delen av Atlanten skulle det sjunka om inte Arktis kalla vatten var ännu tyngre. Det arktiska vattnet sjunker under det varma, vilket fenomen driver Golfströmmen.

Under bara det senaste decenniet har Golfströmmen minskat med 50%, och ett möjligt scenario är att den börjar kollapsa inom de närmaste åren. Den massiva varmvattenströmmen skulle inte längre nå norra Atlanten. Detta skulle allvarligt avbryta Amerikas östkusts och Europas tempererade klimat, vilket skulle innebära, att Englands klimat, som nu är 8 grader varmare än på samma latituder i övriga världen, skulle bli mera likt Rysslands.

Det är oklart vilken typ av väder som skulle bli följderna av en kollaps. En del menar att den globala uppvärmningen kommer att fortsätta, medan andra förutspår en ny istid och global uttorkning, då alla världens havsströmmar är beroende av varandra – om en kollapsar drabbar det hela världen. I bästa fall skulle temperaturen falla 3 grader över Asien och Nordamerika och 4 över Europa. Samtidigt skulle temperaturerna stiga med upp till 3 grader över Australien, Sydamerika och södra Afrika.

Vinterstormar och cykloner skulle intensifieras och förvärra förändringarnas konsekvenser. Nederbörden i Europa och Kina skulle kunna minska med upp till 30%. Då skulle Europas klimat bli snarlikt Sibiriens och vålla betydande problem för jordbruket.

http://www.planetextinction.com/planet_extinction_gulfstream.htm

Om Kulturen

Vår kulturverkstad drabbas av ständigt nya nedskärningar, vi har inte råd att uppdatera våra datorprogram, våra anställda ges ständigt mindre arbetstid, hälften av våra lokaler har vi tvingats hyra ut, bokförlagen ger ut ständigt färre titlar, och tidskriftsdöden griper omkring sig som en tystnadsepidemi...

Kulturen är en slagen gammal kvinna
som ständigt måste huka sig
och finna sig i att vara tiggerska
och hänvisad till fattighuset.
Man drar alltid ner på henne,
hon är ju inte nödvändig
men kostar bara pengar,
hon är en onödig lyx,
och eftersom hon ej är aggressiv
och inte kan försvara sig
och saknar tänder
liksom hänsynslöshetens vapen
kan man lugnt marginalisera henne
och hålla henne på avstånd,
medan hon får huka sig för slagen
av ett ständigt hårdare samhälles gatlopp
och vandra vidare och vara glad
för att hon alls får privilegiet
att få överleva.

Mera om svensk kulturpolitik

Det har egentligen inte funnits någon sådan sedan Gustav III gick i graven, efter drottning Kristina den främste och nästan ende politiske kulturfrämjaren i Sverige, som blev skjuten på teatern av en klick surpupper som inte förstod att uppskatta goda föreställningar. Han efterföljdes av en viss Gustav Adolf Reuterholm som förmyndare för den tidigt psykiskt traumatiserade stackars Gustav IV Adolf, vars regering därför utmärktes främst av kulturell skräckpolitik. I stort sett har det varit så sedan dess. Ur politisk synpunkt är kultur mest en pinsam besvärlighet som det alltid är bråk med och står i vägen för maktens önskvärda hänsynslöshet. Ingen formulerade saken bättre än Hermann Göring, när han som Tysklands mäktigaste man efter Hitler rent ut sade: "När jag hör ordet kultur osäkrar jag min revolver." Så talade en ärlig politiker. De politiker som inte säger det tänker det.

Dock blev det ju något bättre i Sverige under Bernadotterna, främst genom att den förste energiskt såg till att Sverige kom ekonomiskt på fötter, så att ledande företagare med tiden kunde kosta på sig att sponsra kultur. Den trenden var bärande i världen under hela 1800-talet, den privata företagsamheten kunde blomstra så pass att det efter 1850 knappast längre förekommer konstnärer och kompositörer som hungrar och svälter ihjäl av fattigdom och förgås i elände för att samhället inte kunde stötta dem. Emellertid har sådana tider kommit halvvägs tillbaka under 1900-talet, inte minst tack vare Göring och vad allt hans gäng ställde till med för världen, då individen kommit i kläm och fallit mellan stolarna för trender, massrörelser, politisk korrekthet, modernismer, svartlistning och vitlistning och vad som är säkert acceptabelt, och där egentligen allting är acceptabelt utom nyskapande individualism, som bara väcker fasa då den kan åstadkomma förändringar, då den rättmätigt kräver sådana.

Ännu farligare betraktas han som, om han inte slutar skapa när han vägras all uppmuntran men bara fortsätter t.ex. sitt skrivande, varvid Bonniers och Norstedts bara fortsätter ignorera honom och dokumentstrimla honom med ursäkterna "Vi TROR inte på ert arbete" eller "Vi KAN inte publicera det" vilket de mycket väl kan men bara inte vill, i enlighet med svensk kulturpolitik. Skriver man bara för att skriva väl och berätta meningsfulla saker utan att tänka på säljbarheten eller den vulgära massans smakmässiga begränsningar får man skylla sig själv om

man inte har fallenhet för hänsynslös självmarknadsföring och det affärssinne som det kommersiella samhället kräver, som utesluter och kör över allting annat. Man frågar sig idag om förlagen menar att kolportaget och dess moderna motsvarighet kioskvältaren var boktryckarkonstens mening.

Vårt senaste projekt är publicering av de flesta av våra verk på nätsajten <issuu.com>, där man kan publicera vad som helst gratis i pdf. Sajten är enkel och estetiskt tilltalande, som alltid i pdf kan man förstora texten efter behov, och då allt är publicerat i A4 är det lätt att skriva ut vad som helst, om man föredrar att ha det i *hard copy*. Där finns bland annat våra drygt 240 dramer, såväl komedier som tragedier, sagospel och historiska skådespel utom sociala dramer, musikdramer och farsor, som inget förlag eller någon teater i Sverige velat ta i ens med tång, som om det inte skulle få lov att finnas några andra dramatiker i Sverige än Strindberg och Lars Norén. Vi har försett varje verk med en vinjett på engelska, i fall någon engelskspråkig någon gång skulle upptäcka dem och få för sig att vilja organisera översättningsarbeten till engelska, vilket författaren själv tyvärr inte har tid till – han måste ju skriva vidare.

<<http://issuu.com/lanciai>>

Samtliga verk finns även sedan gammalt på <www.fritenkaren.se> . Vill man undvika att ha med titelbladsbilder med i utskriften är det bara att skriva ut från sidan 2.

På vulkan.se finns även de flesta av våra verk tillgängliga i bokform och kan beställas genom print-on-demand, men hit har vi ännu inte hunnit fram med alla nödvändiga uppdateringar. Sök på namnet Christian Lanciai. Här är annars länken:

<https://www.vulkan.se/Profil.aspx?userid=8127>

Det har spekulerats en del i varför förlagen envist refuserat vederbörande under 40 år. Huvudanledningen har vanligen angivits som att man inte passat in i utgivningen, att förlagen alltså inte velat ge utrymme för något annorlunda. Ett exempel kan anges. Vår största roman "Vraket bortom horisonten" är en uttalad efterkrigsroman, som behandlar traumatiska sviter efter andra världskriget, som Sverige inte deltog i varför det var helt oförstående inför det universella själssår som kriget lämnade efter sig på alla berörda. Således var detta inte en roman för svensk publik. Dessutom behandlades fallet Raoul Wallenberg i romanen, ett fall som Sverige sket i under regeringens ledning, vars utrikesminister hävdade, att "det vore oförsynt att betrakta Sovjetunionen som något annat än en rättsstat."

Därmed kommer vi in på problemet med den allmänna historielösheten, som dess värre inte bara är svenskt. Först under de senaste åren har utbildningens förfall uppmärksammats av Sveriges skolsystem, när det har visat sig att studenter inte kan stava och räkna längre. Till detta problem har sällat sig den allmänna digitala fördumningen – man behöver ju inte räkna längre, när en miniräknare kan göra det åt en, och varje dator har stavningsprogram, som kan avhjälpa den tilltagande digitala analfabetismen. Med sådana program behöver man inte ens kunna skriva längre.

Problemet har dock även uppmärksammats på digitalt håll. Nicholas Carr har i en nyutkommen bok "*The Shallows*" gått rakt på sak och påvisat hur digitalismen fördummar mänskligheten gemensamt med massmedieskvalet genom främst TV och skräpmusik förstärkt av högtalare i ett slags fördumningshjärntvätt överallt, vilket lett till bland annat att vanligt folk knappast längre kan läsa böcker – de orkar inte, det är för besvärligt. Carr åskådliggör skillnaden mellan djupläsning och den digitala ytlighetsläsningen, där läsning övergår till skumning, och hur därmed även skrivkonsten försvinner och övergår till ett slags digital slang där hela ord ersätts av siffror, som då läskunnigt folk i sin tur inte kan läsa.

Att problemet över huvud taget uppmärksammas är dock ett steg framåt. Den som är medveten om hur han blir hjärntvättad kan inte bli hjärntvättad, och Internet för trots allt med sig mera fördelar än nackdelar, främst genom det fantastiska underlättandet av kommunikationer framför allt internationellt. Internet har beskrivits som världens största universitet och soptunna. Det gäller att gå till universitetet och avvara soptunnan.

Och fortfarande kan Internet aldrig ersätta boken. Det är mycket mera ansträngande att läsa från en skärm än i en tidning eller bok, strålningsfaktorns konsekvenser är ännu inte fullt kartlagda mer än att man konstaterat att konsekvenserna är betänkliga, det har dykt upp nya problem som elallergi som man beräknar att 50% av mänskligheten snart kommer att lida av, och så vidare. Internet är bara negativt om man blir beroende av det och inte längre märker att man hjärntvättar sig själv.

Från årets Bokmessa i Göteborg

Sofi Oksanen belyste hur ex-Sovjetunionen ännu aldrig lyckats ta i tu med sina skuldtrauman efter Stalintiden (främst för Baltikums del) som ändå Tyskland och Japan lyckats bättre med. Hennes seminarium var det mest välbesökta jag råkade ut för men tämligen kaotiskt, ty denna nya lokal längst ut mot öster är ett tält, vari det inrymmer även ett kafé. Detta kafé låg precis bakom den väldiga föreläsningssalen utan ljudisolering emellan, så att allt larm och slamrande och höga röster nästan överröstade Sofi Oksanen, som dock tog det lugnt, som om hon var van vid sabotage varje dag. Detta distraherande buller med ständigt överraskande vändningar, framför från kafégäster som verkade förfriskade, ledde till att många gick under seminariets gång, fler än under något annat seminarium jag var med om. På grund av bullret kunde jag inte höra mycket av vad Sofi Oksanen sade, då hon dessutom talade lågt, och så var det väl för de flesta. Till saken hörde, att det var så många besökare, att många inte alls blev insläppta utan fick stå utanför, varför en del av dem tydligen tog in på kaféet och bullrade där.

Plåster på såren för detta fick man genom *Ismail Serageldin*, chef för *Bibliotheca Alexandrina*, det nya världsbiblioteket i Alexandria, som kom med den mest lysande föreläsning jag någonsin hört, där han på knappa 45 minuter presenterade detta gigantiska nya hypermoderna världsbibliotek med alla dess finesser, konsertsalar, datorer, otroliga resurser och utomordentliga arkitektur. Biblioteket har 6 miljoner internationella besökare årligen och står i digital närkontakt med ett liknande bibliotek i San Francisco med liknande världsledande resurser inte minst datamässigt, med vilket det utbyter digital information och uppdateringar dagligen, och det är uppfört på exakt samma ställe där det gamla antika biblioteket i Alexandria låg, då världens största, till vilket bland Antonius skänkte 200,000 handskrivna volymer för att glädja Kleopatra. Idag har den gåvan överträffats av den franska staten, som skänkt biblioteket 500,000 gamla unika böcker. Ismail presenterade som sin huvudsakliga ambition, att kunna förse vem som helst i världen med vilken tryckta bok som helst genom *print-on-demand*-tekniken för självkostnadspris. Det huvudsakliga kruset var att Alexandria, trots sina antika lysande traditioner, ändå idag ligger i ett muslimskt land, där tryckfrihet och yttrandefrihet tyvärr ännu inte är någon självklarhet. De måste alltså ständigt se sig för och slingra sig för att klara sig undan islams tentakler, som naturligtvis ser biblioteket i Alexandria som en nagel i ögat på islams ideologimonopol i Egypten. Historien upprepar sig: detta var anledningen till varför de kristna för drygt 1600 år sedan mördade den sista bibliotekarien *Hypatia* i Alexandria och stängde biblioteket. Mycket på grund av Internet och dess möjligheter framför allt till stadiga internationella kontakter är dock chanserna för lärdomens överlevnad större idag än för 1600 år sedan.

http://www.bibalex.org/Home/Default_EN.aspx

Bokmässans andra dag bjöd på mera biblioteksseminarier, som i det lilla presenterade samma koncept som det stora biblioteket i Alexandria med betoning på mångspråkighet och Internet, och ett mycket intressant seminarium om *Mannerheim* som spion i västra Kina för mer än 100 år sedan, vars dagböcker från den 2-årsresan nu publiceras.

Seminarier leddes av John Chrispinsson i högform, som intervjuade Kaj Öhrnberg, Patricia Berg och Harry Halén. Den sistnämnde stod för Mannerheims dagböcker, medan de två föregående var i färd med att utge åtta volymer av den hittills helt okända *Georg August Wallins* reseböcker från sina resor i Arabien inkognito under 1840-talet – han torde ha hört till de första vita som lyckades besöka Mecka. Mannerheims resor i Tibet och Öst-Turkestan företogs för övrigt under god vägledning genom Sven Hedins då pinfärska kartor. Att han var spion var

ryssarna var självklart, han till och med uppträdde i rysk soldatuniform på fotografier tillsammans med kineser, som inte brydde sig om detta alls, då de bara hade förakt till övers för Ryssland efter dess katastrofala krig mot Japan 1905. En företrädare för ett sådant land måste vara lika totalt värdelös som hela det landet, även om han opererar som spion, så han blev faktiskt framläppt överallt utan komplikationer.

Tyvärr missade vi seminariet om *Sibelius* brevväxling med *Axel Carpelan* med Fabian Dahlström, som nu ger ut denna 19-åriga brevväxling. Seminariet var alltför kort och krockade med ett större seminarium.

Lördagen dominerades av mera exotiska seminarier med bl.a. *Erica Jong* och *Andrew Taylor*. Erica Jong gjorde ett oväntat gott intryck, avslappnad, humoristisk, intressant och ytterligt charmerande, och verkar 10 år yngre än hon är. Hon är i själva verket 68 år gammal men verkar som 52.

Andrew Taylor gav en fascinerande inblick i sin ockulta värld av brott och spöken – hans böcker är vanligen baserade på sanna öden, till exempel hans roman om Edgar Allan Poes okända barndom i England, som ingen vet något om, ett tacksamt ämne för en ockult författare att spekulera i och brodera ut. Romanen heter ”Den amerikanska pojken”. Alla hans böcker är läsvärda.

Bokmässans sista dag bjöd framför allt på en exposé över 'den svenska neutraliteten' under 65 år med *Britt-Marie Mattsson* med anledning av hennes bok över ämnet. Hon belyste bland annat det faktum, att den svenska neutraliteten gick i graven 1992 utan att någon politiker tog ansvar för att berätta om det och därför nästan ingen visste om det. Den lär ha avslutats ännu tidigare, men officiellt blev det först 1992 som den avslutades utan att det gjordes något väsen alls av saken. Under den nya regeringen har det som bekant aldrig mera varit tal om någon alliansfrihet. Hon skötte hela seminariet ensam med briljans under oavbrutet flöde av intressant historisk information från det andra världskriget fram till idag, under vilken tid Sveriges utrikespolitik minsann har förändrats och endast förblivit den samma i ett avseende, nämligen det ständiga försiktiga hukandet för vad större närliggande makter kunde tycka, då Hitler-Tyskland och Sovjetunionen, alltid USA men under senare år framför allt EU.

Med anledning av detta skall det bli extra intressant att följa med nästa års bokmessa, som kommer att ha tyskspråkig litteratur som ledmotiv, då ju Tyskland ändå är den ledande motorn och utgör centraldynamiken i EU.

Under det ”litterära caféets” oktobersession diskuterades 1600-talet, varför det var omöjligt att inte komma in på Shakespeare. Bland annat ventilerades forskningens senaste rön, som belyste några intressanta fakta, som att 'Othello' registrerades som pjäs den 6 oktober 1621 fem år efter Shakespeares död. Det hade förekommit en tidigare pjäs under namnet Shaxberd kallad 'Moren i Venedig', troligen med ursprung redan från earlen av Oxfords tid, men detta var inte samma pjäs. Framför allt hade Emilias roll givits en mera avgörande betydelse och karaktär med tydliga spår av drag från Philip Sidneys syster den vittra Mary Sidney av Pembroke, som hållit litterärt hov i Wilton i Warwickshire under alla dessa år och som avlidit 25 september 1621, alltså 11 dagar tidigare. Som bekant utkom ”The First Folio” av Shakespeares samlade verk våren 1622 och tillägnades då Mary Sidneys båda söner och inkluderade den postuma versionen av 'Othello'. Till saken hör även, att den 5 oktober 1621 hade Ben Jonson utnämnts till ”Deputy Master of the Revels” med bland annat ansvar för censuren av nya pjäser. Under hans tid som censor och 'riksredaktör' publiceras ”The First Folio”, och när det arbetet är klart förlorar han tjänsten. Han samarbetar samtidigt med Francis Bacon, som fått all tid över i världen för skriftställerier och redigering efter att han vanärats som kansler, avskedats och bannlysts med extrema skulder. Den sista Shakespeare-aktiga pjäsen är ”Appius och Virginia” som ganska tydligt återger scener från ett misslyckat fälttåg i Holland 1625. 1626 dör Bacon, och därefter är Shakespeareproduktionen definitivt slut. ”Appius och Virginia” har tillskrivits den mystiske och okände 'John Webster', som även fått stå för de mer Marloweska än Shakespeareska pjäserna ”Den vita djävulen” och ”Hertiginnan av Malfi”.

Marlowe stod tidigt i kontakt med Bacon på 1580-talet, de hörde båda till den krets av fritänkare som bildats omkring Philip Sidney efter heretikern Giordano Brunos besök i England med Sir Walter Raleigh som ledare efter Sidneys förtidiga död (bror till Mary Sidney av Pembroke); och under vår tid har man konstaterat en kuriös detalj i Bacons och Marlowes horoskop: båda hade en konjunktion mellan Venus och Pluto. Då Marlowe samarbetade som agent med Anthony Bacon i Frankrike (Francis' bror, sekreterare först åt Walsingham och sedan åt Essex och ansvarig för underrättelsetjänsten utomlands efter Walsinghams död) är det troligt att han efter detta samarbetade även med Francis genom alla åren, då Francis övertog alla nätverk från brodern och Walsingham.

En annan kuriös detalj: den engelska översättningen av Cervantes' "Don Quixote" utkom före den spanska upplagan och är språkligt nästan bättre än originalet och presenterar tydliga kopplingar till Shakespeares språk. Vem var översättaren? Okänd, om det inte var Marlowe.

Under vår omfattande undersökning i Fritänkaren av Shakespeare 1996-2009 kom vi entydigt fram till att Marlowe torde ha varit huvudmannen bakom Shakespearediktningen, och det mesta av forskningen sedan dess verkar vidimera detta resultat eller åtminstone peka i samma riktning. Den finns tillgänglig både på Fritänkarens hemsidor och på issuu.com, för den som vill sätta sig in i detaljerna.

Filmer

Det blev ett antal denna gång, den ena bättre än den andra, mest tack vare att Cinemateket i Göteborg denna säsong valt att visa nio filmer av Michael Powell och Emeric Pressburger, sedan gammalt hemma i toppen bland våra favoritfilmskapare. Dock bjöds det även på annat, däribland några mycket intressanta tyska filmer.

"De andras liv" fick rätteligen pris för årets bästa film 2006, en nästan dokumentärt präglad beskrivning av livet i Östtyskland, när en dramatikerkändis utsätts för Stasis detaljerat noggranna övervakning av hela hans liv utan att han har en aning om det. Emellertid är filmens huvudroll musiken. En äldre kollega till dramatikern, som utfrysas från samhället och aldrig mer får regissera, begår självmord och skänker vår dramatiker ett musikpartitur. När han spelar detta på pianot blir övervakaren så gripen därav att han tänker om. Det är en tragedi men fullständigt objektivt återgiven, den inkluderar även dramatikers sambo, en berömd skådespelerska, som tvingats samarbeta med Stasi i övervakandet av dramatikern, och vars liv trasas sönder. Efterspelet äger rum efter murens fall, när dramatikern äntligen får veta sanningen. Det är en gripande historia om humanism och om hur den mänskliga faktorn kan övervinna till och med den mest rigoröst genomförda omänsklighet i ett oomkullrunkeligt system, som därför bara måste falla.

Även "Rosenstrasse", på svenska "Kvinnorna vid Rosenstrasse", hade karaktär av dokumentär i skildringen av kvinnor gifta med judar i krigets Berlin och deras hållning inför partiet och dess övergrepp. Inte en enda jude av dessa kvinnors män vågade nazisterna röra för deras skull. Margareta von Trotta stod för regin och hade av denna utpräglad feministiska historia gjort ett makalöst epos om mänskligt (kvinnligt) mod inför det värsta tänkbara hot. De visste om Stalingrad och koncentrationslägren, vilket bara gjorde dem mera resoluta i sin envishet att vägra bli av med sina män, som internerades i en fabriksbyggnad vid deras gata i väntan på transport till Auschwitz. En parallellhistoria i nutid i New York skildrar de efterkommandes reaktioner inför detta kritiska förflutna, varför filmen utspelas på flera olika plan både tidsmässigt och mentalitetsmässigt, vilket gör den extra intressant – tveklöst en av årets bästa filmer.

"Gegen die Wand" hette på svenska "Mot väggen" och skildrade en helt annan problematik, nämligen turkars liv som invandrare i Tyskland. Det är en grym film med fruktansvärda scener i berättelsen om två unga turkiska självmordskandidater, han har försökt köra sin bil mot sin vägg i ett desperat självmordsförsök, och hon försöker då och då på nytt skära upp sina ådror, som finner varandra och faktiskt blir gifta, men inte utan problem. Han behandlar henne illa fastän hon gör allt för honom, så illa, att hon nödgas återvända till Turkiet, där hon fullständigt spårar ur men överlever och finner ett nytt liv. Även han återvänder omsider till Turkiet och sina rötter i östra Anatolien. Problematiken är, att en invandrare aldrig kan bli lycklig i exilen, och att nästan hans enda hopp är att kunna återvända hem, om det bara skulle vara möjligt. För dessa

båda olyckliga självmordskandidater var det möjligt, men hur mycket värre är det inte för dem för vilka det inte är möjligt?

En annan halvdokumentär, *"The Bank Job"* från 2008 skildrade något helt annat, nämligen något så ovanligt som en lyckad bankkupp, som dessutom slog alla rekord. 1971 års bankrånare i London kom undan med fyra miljoner pund, och tre av dem har aldrig åkt fast. Tre andra strök med i denna dramatiska intrig manövrerad från regeringsnivå för att skydda prinsessan Margarets integritet från avslöjanden av hennes vidlyftiga sexliv, huvudrollerna spelas av Jason Statham, alltid bra, och David Suchet som den värsta skurken, en fullkomligt avskryvård roll som han lyckas göra alltför trovärdig, i denna mycket briljanta thriller, där nästan varje ord är sant.

Fullständigt förryckt i sin surrealistiska fantasi var som kontrast Tim Burtons *"Big Fish"* där Albert Finney spelar en gammal döende ärkemytoman och berättar om sitt liv för sin son, som redan hört alla hans ljugarströror förr under hela livet, och likväl har denna extrema mytomani en mening. Som ung spelas fadern av Ewan McGregor, som gestaltar alla hans mest fantastiska äventyr i Tim Burtons sedvanligt virtuosa fantasteri, där det ena hela tiden överträffas av det andra, och det hela mynnar ut i en orgie av hjärtevärmade sentimentalitet av den välgörande sorten. *"Big Fish"* handlar om fiskarbragder i den högre skolan, och den största fisken är den som aldrig blir fångad och som därför aldrig någon kan få veta hur stor den egentligen faktiskt var... Jessica Lange spelar hustrun, och Danny De Vito är med som viktig cirkusentreprenör.

"Perfect Stranger" med Bruce Willis sågades av pressen men visade sig vara just en sådan underfundig thriller med flera bottenar som vanliga filmkritiker inte kan förstå sig på och därför helt orättvist förkastas. Det är en historia om undersökande journalism, där huvudpersonen, Halle Berry, får sin bästa väninna mördad, varpå hon börjar rota i varför och hamnar i supermiljonären Bruce Willis famn. Han blir slutligen fälld för mordet, men därmed är det inte slut. Giovanni Ribisi spelar hennes journalistkollega, som hjälper henne, tills han får veta för mycket, och hon får veta för mycket om honom. Det är ett intressant blottläggande av en traumatiserad superbegåvad journalists avgrunder av resurser, där ingenting är som det verkar vara. Journalisten själv med all sin sanningskärlek och kompromisslöshets integritet kan gå med djupare avgrunder inom sig än någon av de skurkar hon avslöjar.

En annan dokumentärt präglad film var klassikern *"Ringmärkt"* från 1962 med Anthony Quinn i huvudrollen som en tungviktsboxare vars karriär är över, *"Requiem for a Heavyweight"*, en av hans mest imponerande rollgenomföringar, kanske den bästa boxningsfilm som gjorts. Mickey Rooney är med som hans manager och Jackie Gleason ('Chaplins pojke') som hans korrumperade impressario. Problemet är omställningen från en stjärna i arenan till en föredetting, som bara kan överleva genom att förnedra sig. Julie Harris gör också en oförglömlig roll som socialarbetare.

Helt sann var dock historien om Mark Zuckerberg och hur han uppfann och genomförde Facebook, det sociala nätverket som samlat 500 miljoner användare i över 200 länder. Han är som 26-åring världens yngsta miljardär, och hans Facebook värderas till över 25 miljarder. Han ser bättre ut i verkligheten än vad han gör på film, vanligen brukar det vara tvärtom, men Jesse Eisenberg gör dock en övertygande tolkning av personligheten. Han är en överlägsen hyperbegåvning, filmen inleds med hur hans fästmö gör slut med honom för hans hänsynslöshets skull, varpå han som berusad får idén att lägga ut de kvinnliga studenterna på Harvard på nätet med möjlighet för folk att få välja den sexigaste, han får 22,000 träffar på en natt, och så började Facebook. Han får vänner som hjälper honom på traven, som han utnyttjar, så att de blir hans fiender i stället. Sålunda blir den högsta vinsten för hans genialiska uppfinning en nästan total ensamhet. Han förlorar sin själ redan i början och återvinner den aldrig, och fastän han vinner hela världen och 500 miljoner digitala slavar så är det påtagligt hur det viktigaste totalt saknas, nämligen kärleken. *"The Social Network"* heter filmen och hör även till kategorin där så gott som varje ord är sant.

Så kommer vi fram till Powell-Pressburger-filmerna från 40-talet, outslitliga klassiker allihopa. *"De röda skorna"* har vi recenserat ett antal gånger tidigare, en av de tre bästa filmer som någonsin gjorts enligt vår uppfattning, även *"A Matter of Life and Death"* och *"Det hände i Skottland"* har tidigare förekommit i Fritänkaren, medan *"A Canterbury Tale"* var ny för oss. Det var den enda av Powell-Pressburger-filmerna under 40-talet som gick med förlust, den var för annorlunda och invecklad för att publiken skulle förstå den, och likväl är den kanske deras charmigaste film, med en överväldigande final med Canterburys katedral.

Det handlar om moderna pilgrimer till Canterbury. Filmen inleds i Chaucers sällskap, tills en frisläppt falk förvandlas till en Spitfire, och vi befinner oss i andra världskriget. En amerikansk soldat på väg till Canterbury stiger av vid fel station, och där börjar komplikationerna som ständigt multiplicerar sig själva, tills huvudpersonerna äntligen kommer fram till Canterbury. En av dem är en biograforganist, och han får sin stora välsignelse som pilgrim, när han får spela på orgeln i katedralen.

Musiken spelar en utomordentligt viktig roll i alla deras filmer. De var ytterst noga med att rätt musik skulle ge rätt prägel åt gällande scen, vilket de drev till sin spets i "Svart Narcissus" och "De röda skorna", där musiken är helt modern. I de äldre filmerna är den konventionellt romantisk och tidstypisk av Allan Gray men spelar även där en viktig roll. Deras främsta styrka som regissörer är hur de kan återge de agerandes själsliv genom närbilder, överraskande fångande av blickar, minspel och andra själsrörelser. Deras användning av musiken förhöjer detta. Med denna psykologiska teknik framhäver de även sin mycket speciella människouppfattning, där människan lyfts fram och nästan idealiseras. Just i "A Canterbury Tale" blir detta särskilt påtagligt, – vilket för oss över till ett annat gammalt välbekant ämne.

Hela senare delen av filmen utspelas kring katedralen i Canterbury, Michael Powell kom från dessa trakter och hade alltså samma miljöbakgrund som – Christopher Marlowe.

Vad som utmärker Shakespeares pjäser mer än något annat är den humanistiska människouppfattningen och nästan idealiseringen. Denna förhöjning av människan som själ och individ finner vi redan hos Marlowe, i pjäser som "Faust", "Juden på Malta" och framför allt "Edward II". Marlowe gick i katedralskolan i Canterbury, och det är påfallande hur denna nästan Shakespeareska människouppfattning präglar även alla Michael Powells filmer, som om miljön i Canterbury med dess pilgrimstraditioner, där folk uppoffrar allt för att göra en pilgrimsresa, föranledde en naturlig högre människouppfattning än den realistiska. Se vår tidigare artikel i detta nummer om Marlowe/Shakespeare. Är det en slump att man återfinner "Shakespeares" (eller Canterburiten Marlowes) människosyn hos Canterburiten Michael Powell, och särskilt just i hans film om Canterbury?

Brahms' Requiem

Han arbetade på det i femton år och måste betecknas som inte bara det centrala verket i hans produktion utan också det största och mest intressanta. Ändå var det inte med någon självklarhet som det erövrade sin position på världens konserthusscener vid sidan av de andra stora requierna av Mozart, Verdi, Berlioz och Dvorak, ty det skiljer sig från alla andra genom Brahms' egensinniga insisterande på att åstadkomma ett särskilt tyskt requiem – alla de andra är ju komponerade på den betydligt mer musikaliska latinska liturgiska texten för en katolsk dödsmissa. Till och med Clara Schumann, som var protestant, hade vissa problem med att komma över att han inte ville använda det mer musikaliska språket latin till sitt requiem.

Resultatet är dock att detta requiem är mera personligt än något annat. Det har en innerlig och nästan vädjande karaktär som inget annat requiem har och är specifikt komponerat i avsikten att trösta, främst Clara Schumann, men också Brahms själv.

Trösttemat går igen i sats efter sats av verkets sju satser, det inleds med ett tröstens ord, och det avslutas med att understryka och upprepa tröstens ord i det oändliga. Texterna som Brahms sorgfälligt letat fram ur Bibeln är alla evangelietexter, mest ur Nya Testamentet samt Psaltaren och några verser ur Jesaja. Till sist har han använt några ord ur Apokalypsen. De inledande orden är ur Matteus 6:4: "Saliga äro de som sörja, ty de skola bli tröstade," ett välbekant ställe ur Bergspredikan, Psaltartexterna är ur psalmerna 126, 39 och 84 (satserna 1, 3 och 4), några texter är ur epistlarna av Jakob, Petrus och Korintierbrevet, två ställen är ur Apokryferna, Jesus Syrak och Vishetens bok, två ställen är ur Jesaja, ett ur Johannesevangeliet och de sista två ur Apokalypsen, inalles femton Bibelställen, de längsta ur Psaltaren.

Brahms konsulterade alltid Bibeln vid alla skeden i sitt liv, han var därvidlag en lika trogen Bibelläsare som Verdi, som hämtade åtskilligt operastoff därur; fastän han knappast var någon praktiserande kristen var han djupt religiös, och mot slutet av sitt liv "förföll" han till att komponera sakral musik, främst för orgel. I centrum för hans religiösa verksamhet föreligger dock hans ytterst personliga Requiem, kanske det största som komponerats och definitivt det mest exklusiva och särpräglade.

Medan Verdi komponerade sitt Requiem till minnet av Alessandro Manzoni, och Mozart helt enkelt utförde ett beställningsverk, som dock kom att bli ett monument över honom själv, är historien om Brahms' Requiem tillkomst betydligt mera komplicerad och intressant och torde väl aldrig kunna utredas helt.

1853 introducerades han i Robert Schumanns familj, som tog hand om honom som mer än en son. Schumann höjde honom till skyarna i sin helt världsdominerande musiktidskrift och betraktade honom som en fortsättning till Beethoven, han menade verkligen att Brahms var den enda som hade förutsättningar att utgöra en direkt fortsättning på Beethoven, och i stället för att denna belastning skulle bli en börda för Brahms tog han den på allvar och gick in för att verkligen försöka leva upp till ett så krävande kriterium. Clara Schumann hjälpte honom på traven, introducerade honom för Schumanns egna verk och skrifter och uppmuntrade hans övningar och studier, som under årtal förblev stränga och massiva, då Brahms var extremt självkritisk.

Men samma år inleds Robert Schumanns svåra själskris, som leder till ett självmordsförsök följande år och därefter hans internering på sjukhus på livstid på egen begäran. I två år är han levande begravd på sjukhus innan han dör. Under denna svåra tid är det Brahms som hjälper Clara Schumann genom krisen och med hennes sju barn, och det är under denna tid som de första idéerna till hans requiem föds.

Den andra satsen är direkt inspirerad av Robert Schumann och kan sägas delvis utgöra en sorgmarsch till hans minne. Requiem är inte tillägnat någon, och rent formellt skulle det vara komponerat till minnet av Brahms moder, som dock inte dog förrän 1865, när Brahms redan arbetat på sitt requiem i tolv år. Men den ledande i anden i arbetet är definitivt Clara Schumann. Det är främst henne han vill trösta med sitt requiem, som kan ses som ett personligt offer för att trösta en änka som han dyrkade och förblev trogen hela livet, och vars man i princip hade gett honom hans liv, åtminstone som etablerad kompositör. Att han sedan också själv behövde tröstas var en självklarhet, naturligtvis var komponerandet av verket mycket en självterapi för att komma över sorgerna själv över främst Robert Schumann men senare även över kompositörens moder.

Verket gjorde ingen succé när det introducerades för publiken, och det tog några år innan ett så digert och avancerat verk blev förstått av den stora publiken, men när det väl skedde omfattades det med obegränsad kärlek och har förblivit så sedan dess.

Då Brahms hade en aggressiv vedersakare i den 20 år äldre Richard Wagner saknade Brahms aldrig fiender. Wagner kritiserade Brahms för att sakna originalitet och idéer och vara stel i sin klassiska konventionalism, och helt grundlös är denna kritik icke. Brahms är i själva verket den första akademiska kompositören, hans musikaliska bildning är enorm, han kan hela musikhistorien utantill och kan med lätthet anamma tidigare kompositörers stilar, vilket han briljerade med i verk som Händel- och Haydn-variationerna och framför allt den glänsande Händel-pastischen "Triumphlied" opus 55, som direkt hade kunnat vara komponerad av Händel själv, om denne levat på 1800-talet. Han tar på sig jobbet som redaktör för utgivningen av Domenico Scarlattis samlade verk, ett ytterst känsligt uppdrag då Scarlattis musik är historiens kanske mest delikata, och denna akademiska ställning som sin tids musiks "överprofessor" måste ju delvis binda upp honom – han kan inte ta sig vilka friheter som helst, vilket Wagner kunde. Som motvikt mot denna "idéfattigdom" och "brist på originalitet" måste man då ställa hans djupa allvar, hans utomordentliga kontrapunktiska kunnande och mästerskap, som ger all hans musik en rikedom och värme i klangen som alla hans samtida saknar, och hans obotliga formfulländning – han kunde i princip bara komponera mästerverk och har bara lämnat sådana efter sig.

Huvudbeviset är då hans "*Ein Deutsches Requiem*", och som illustration av dess karaktär kan jag berätta om min egen upplevelse av detta verk, som vi gjorde i Göteborgs Konserthus under ledning av dirigenten Jan Krenz kring mitten av 80-talet. Det är inget lätt verk, det kräver nästintill omänskliga insatser av tenorerna, och särskilt den sjätte satsen måste så gott som skrikas alltigenom. Och Jan Krenz var inte nöjd. Generalrepetitionen var en katastrof. Men han gav sig inte utan tog om och tog om. Vi var helt slut, men det faktum att Jan Krenz ledde detta enorma och extremt komplicerade verk utantill verkade som en underverksinjicerande sporre. Ingen annan gästande dirigent hos oss dirigerade utantill, men polacken Jan Krenz gjorde det med detta näst intill omöjliga verk. Och den konsert vi gav var utan tvekan den mest minnesvärda när det gäller kvalitet och konstnärlig upplevelse som jag någonsin erfor under

mina 10 år i Konserthuskören. Det var det svåraste verket, men med den dirigenten som ledde det utantill stod den konserten över alla andra.

Knappt hade vi skrivit denna artikel, så får vi tips om ett framförande av Brahms Requiem i Vasakyrkan. Det visade sig, att detta framförande med Göteborgs Kammarkör under Simon Phipps ledning var av en kammarversion av verket arrangerat av Brahms själv för två pianon. Det var en sällsam upplevelse att få ta del av detta verk i en helt ny tappning. Brahms nådde ju knappast något högre mästerskap än i sin mycket omfattande kammarmusik (24 voluminösa mästerverk), och att då få uppleva honom som kammarmusiker i sitt största verk var något av en sensation. Dirigenten menade, att en hel del av orkesterfärgingen måste gå förlorad i denna version, men i stället lyftes andra väsentligheter fram, som i regel går förlorade i den stora konsertversionen – framför allt lyfts kören fram på ett helt annat sätt, medan ändå ingenting av orkesterns väsentligheter går förlorade, då allt finns noggrant medtaget i Brahms omsorgsfulla pianoarrangemang. Plötsligt fick hela verket en intim karaktär som gjorde dess innebörd större rättvisa än vad något orkesterframförande kan göra. Framför allt framträdde nyanserna och känsligheten i verket till en överväldigande fördel mot orkesterversionen, där kör och nyanser måste drunkna i orkestern, då kören hela tiden måste anstränga sig för att överrösta den. Kammarversionen lyfte fram detta intima personliga verks innerlighet, som framför allt måste vara oerhört stimulerande för en kammarkör att få arbeta med. Plötsligt framstod i förklarad dager detta oerhörda kör- och orkesterverk som det mest lyriska som Brahms komponerat.

Bruckners okända symfoni

Den går i F-moll och brukar betecknas som hans symfoni nr. 00. Så dålig är den inte, att den skulle förtjäna samma beteckning som en toalettdörr. Den kallas också hans 'Studiesymfoni', då den tillkom som ett studiearbete för hans stränga lärare Simon Sechter, som var mera syrlig i generös kritik än uppmuntrande. Bland annat förbjöd honom Sechter att komponera någonting alls förrän han var klar med studierna. Som examensarbete fick han i uppdrag att åstadkomma en uvertyr, ett körverk och en symfoni. Trots den nedgörande kritiken från hans lärare har symfonin överlevt, fastän Bruckner själv av sin lärare påverkades till att inte ha några höga tankar om den.

Dock är det bara här som vi får höra en ung Bruckner. Han var i trettioårsåldern när han gjorde den, och i dess mindre och enklare format känner man dock omedelbart igen hela Bruckner. Den originella men gotiskt uppåtsträvande arkitektoniska strukturen finns redan här, och symfonin saknar minsann inte originalitet. Den andra satsens *minore* är en sannskyldig pärla och unik i Bruckners produktion för sin melodiska och harmoniska underfundighet, och fjärde satsen lovar gigantiska löften för framtiden, som minsann skulle infrias.

Men den stora charmen med denna symfoni är att den är som en direkt fortsättning på Mendelssohn och Schumann. I fjärde satsens inledning är hela greppet och stilen så genuint Schumannsk att den lätt skulle kunna tas för ett Schumannverk om det var anonymt. Bruckner anknyter direkt till romantiken och gör det med lika stor övertydlighet och konsekvens som César Franck, som ju också var en hopplös stilrenlevnadsman när det gällde troheten till harmonins och formens enhet och renhet. Båda var ju utpräglade orgelnister, utan tillgång till orgel i sin födelseby hade Bruckner knappast ens blivit musiker, och orgeln förblev alltid hans stora passion, liksom den var César Francks enda hemmaplan hela livet; fastän Bruckner skildes från den när han kallades till Wien som Simon Sechters efterträdare som professor i musikteori vid konservatoriet och fick lämna sin älskade orgel i katedralen i Linz.

Frågan är om han inte blivit lyckligare om han fått stanna kvar på orgelpallen i Linz. Han var ju så naiv och visste ingenting om stora världen, och hans troskyldiga och hängivna beundran för Wagner försatte honom i Wien i en tragisk konfliktsituation, då han för sin Wagnerbeundrans skull fick hela Brahmslägret med den skräckinjagande Eduard Hanslick i täten till fiender, som hänsynslöst utsatte honom för blodtörstiga klappjakter och gatlopp i pressen. Han blev stämplad och brännmärkt som wagnerian, fastän han egentligen inte begrep någonting av Wagners operor. Vid ett tillfälle, när han var med och hörde igenom hela *Götterdämmerung* på operan ställde han

efter föreställningens slut den ängsliga frågan till sin välmenande värd: "Men varför brände de egentligen den stackars kvinnan?" Han hade inte fattat nåt av hela handlingen. När det gällde de löjliga Wagnerstriderna och –konflikterna på den tiden var Bruckner fullkomligt oskyldig till allt utom till att älska det musikaliska hos Wagner. Detta var det enda hos Wagner han förstod, och kanske det enda som var värt att förstå.

Kort sagt, hans lilla studiesymfoni i F-moll intar en glänsande hedersplats mellan å ena sidan Mendelssohns och Schumanns glansfulla romantiska symfonier och den tyngre symfoniproduktion som sedan blev Bruckners och Brahms, en plats inte värd att förakta, då hans store fransk-belgiske kollega vid orgeln i Sainte Clothilde i Paris intar en liknande lysande mellanställning med sin enda symfoni i D-moll, en annan symfoni som står helt för sig själv, omöjlig att härleda till något läger eller riktning, liksom Bruckners unika stil var helt hans egen.

Kalender, oktober-november 2010

oktober

- 1 Julie Andrews 75 år.
- 5 100 år sedan Portugal blev republik.
- 9 John Lennon 70 år, om han inte mördats för 30 år sedan.
- 12 50 år sedan Chrusjtjov tog till skon i FN.
- 14 Cliff Richard 70 år.
- 24 F. Murray Abraham 70 år, (Salieri i 'Amadeus').
40 år sedan Salvador Allende valdes till president i Chile.
Katedralen i Chartres fyller 750 år sedan konsakringen.

november

- 6 Ignaz Jan Paderewski 150 år.
150 år sedan Abraham Lincoln valdes till president.
Ethan Hawke 40 år.
- 8 Alain Delon 75 år.
- 16 50 år sedan Clark Gable gick bort.
- 20 100 år sedan Leo Tolstojs död.
- 22 Terry Gilliam 70 år.
- 23 Hjalmar Branting 150 år.

Åtterresan, del 5: Thessalonikikrisen

Som hyttkamrat på tåget hade jag en amerikan från Philadelphia som just hade kommit upp från en rundtur i hela Främre Orienten. Han hade bott fem månader i Israel och kunde hebreiska, både modern och antik, och kunde även hjälpligt förstå och tala arabiska. Som alla andra menade han att Israel-Palestina-konflikten var olöslig på lång sikt, då ingendera sidan hade något intresse av att kompromissa. Jordanien hade han som alla andra funnit välordnat, rent och välorganiserat, medan Syrien hade varit intressantast genom sin ålderdomlighet. Knappast några västerlänningar reste dit, så när han uppenbarade sig som en amerikan i Damaskus var det en lokal sensation. Alla ville ta hand om honom. Mest hade han dock fascinerats av Libanon, ett lika brokigt land som Israel med lika stora kontraster, motsättningar och diametralt motsatta mentaliteter, kristna blandade med druser och shiamuslimer, muslimska fundamentalister och helt sekulariserade muslimer, allt omöjligt i mänskligt hänseende var möjligt i Libanon, Beirut höll definitivt på att återuppbyggas, och Libanon var det vackraste landet i Orienten. Mest hade han dock tyckt om Egypten.

Där hade jag ju själv varit, även om det nu var 18 år sedan, men våra intryck stämde väl överens. Istanbul har nu 16 miljoner invånare, men Kairo har 17 på en mycket trängre yta. Han hade även varit i Japan, ett land där man som västerlänning är fullständigt desorienterad och kan bli galen av att av japanerna konsekvent behandlas som ingenting. Hans erfarenhet stämde väl överens med en god väns till mig som gifte sig i Japan och inte härdade ut längre än halvtannat år. Det japanska samhället verkar så strängt reglerat i nästan kadaverdisciplinerad social perfektion att det helt saknas utrymme för någonting från världen utanför, och så verkar det alltid ha varit.

Han skulle nu upp till Skopje och Nish för en rundtur på Balkan innan han skulle återvända till Istanbul och flyga hem igen till Philadelphia, Amerikas första huvudstad, 5 miljoner invånare, en av Amerikas bästa storstäder, som alltjämt betraktar New York som "lillebror" bara två timmar ifrån norrut.

En annan passagerare på tåget var halvt färgad (som Obama) och talade den grövsta tänkbara amerikanska, men han var holländare. Jack, min rumskamrat, tog för givet att han måste vara amerikan, men han hade bara lärt sig sin amerikanska genom disco och videospel. Det var hela hans utbildning. Han blev mycket upprörd när de tog ifrån honom hans pass vid gränsen och tog för givet att han aldrig skulle få det tillbaka, varför han protesterade högljutt i en halvtimme trots den turkiska stinsens försäkran att han skulle få det tillbaka efter stämpling och bokföring. Han protesterade ända tills han fick det tillbaka, som om de tillfälligt tagit hans själ ifrån honom.

Jack föll för frestelsen att ta en kopp kaffe på tåget. Han anade inte att det kostade pengar. "Det talade de inte om för mig!" utropade han upprörd, som om han utsatts för ett bedrägeri, vilken uppfattning den färgade holländaren befäste honom i. Kaffet bestod av en kopp hett vatten som man själv fick blanda svart och vitt pulver i. Det kostade 2 Euro. Jag hade tidigare frågat hur mycket det kostade och fått detta svar, varför jag inte velat ha det. Jacks plastmugg med vätska och pulver befäste min föresats att avstå.

Detta första-klass-tåg var vedervärdigt men bekvämt. Jack provade dess dusch på morgonen och var imponerad. Vi sov gott och vaknade till samma kristallklara vinterväder som vi lämnat Konstantinopel i, det var frost i markerna, och vi nådde Thessaloniki bara en halv timme försenade. Visst var detta tåg utan byte bekvämare än dagståget jag alltid brukat ta tidigare med byte och lång väntetid både i Pythion och Alexandropolis, en resa på sammanlagt 22 timmar, medan denna bara tagit 13. Likväl hade jag föredragit det charmigare jobbigare tåget med dess kafépauser i det pittoreska stationshuset i Pythion och restaurangbesöket i Alexandropolis hos min tyskatalande värd på sjappet "Nereiden", där jag nu inte varit på tre år. Hoppas det finns kvar. Framför allt prismässigt var ju detta påtvingade första-klass-tåg en katastrof, och den katastrofen var inte slut än.

I Thessaloniki visade sig nämligen alla tåg till Athen vara fulla. Vi var flera som var strandade och inte kunde komma vidare, och en ung engelska övervägde att ta flyget. Med de andra kom de överens om att kanske satsa på en hyrbil, som skulle vara billigare än flyget. Jag ville ge tåget en sista chans, kanske jag kunde smita ombord med min Inter Rail-biljett utan reservation, och de andra lovade vänta på mig under tiden. Det gjorde de inte. När jag fått bestämt avslag av biljettanten med beskedet att första möjliga tåg var på kvällen klockan 23 om tolv timmar, och jag återvände till mina vänner i olyckan, var de borta. Jag sökte efter dem utan resultat och fick så idén att ta bussen. Det fanns precis en biljett kvar till bussen klockan 12 längst bak, och jag köpte den. Vad som hände med de andra kommer vi aldrig någonsin att få veta. Bussalternativet var det absolut klokaste, det skulle ta samma tid som tåget, priset var "bara" 35 Euro (samma som sängen på det odrägliga första-klass-tåget), så resan hotade nu att bli en ekonomisk katastrof, men det var inte mitt fel.

De andra kanske verkligen flög i luften eller hamnade i en bil någonstans, och vi kanske åter möts i Athen. Kanske de också hamnade på en buss. Jag kunde i alla fall inte klaga på min lösning, även om den sved, och jag kunde i lugn och ro ta min traditionsenliga kopp kaffe på stationen.

(i nästa nummer: *Doktor Sandys förbannelse*)

Katastrofresan, del 2: Manali

Nattresan till Manali förflöpte utan svårigheter trots punkteringar på vägen, och jag fick mycket angenämt resällskap genom fyra unga tyskar från Greifswald, den gamla svenska staden som mirakulöst räddades undan förstörelse i andra världskriget genom en klok officers insatser. De var i Indien för första gången, tre flickor och en kille, och kunde inte vara mer än 20 år om ens det. Det var förbjudet att dricka på bussen, men de var ändå mogna och kunniga nog att kunna bjuda på en liten whisky. Min egen flaska Martini låg ännu oöppnad, vilket jag nästan skämdes för.

De hade sitt eget förbokade hotell, så vi skildes vid framkomsten i gryningen halv 7 efter 11 timmars resa. Uppe vid Greenland fann jag gudskelov allting oförändrat. Min gamle värd satt i

receptionen lika oförändrad som alltid och tog hjärtligt emot mig. Han hade tänkt på mig i dessa dagar, när Leh var helt ödelagt av vattenmassorna och vägen till Ladakh var stängd – den hade kollapsat av vattenmassor på båda sidor om Pang! mitt i öknen, men troligen skulle vägen öppnas igen någon av de närmaste dagarna. Förra året hade det regnat för litet, och i år regnade det för mycket. Vi möttes av regn hela vägen så fort vi lämnat Kullu. Man var åtminstone bärgad hem till Greenland, och folk fortsatte bege sig upp till Ladakh och Zanskar.

Under dagen klarnade situationen, och den var milt sagt förfärlig. Översvämningskatastroferna 2000, 2004 och 2006 var ingenting mot detta. Under måndagen evakuerades 81 strandsatta turister från Zanskar med helikopter till Leh. 250 indier och 76 utlänningar satt fast i Pang mitt i öknen på vägen mellan Manali och Leh då vägen på båda sidor om hade förstörts av ”massiva jordskred”. Dessutom satt det mycket folk fast på vägen mellan Kargil och Leh, och 150 satt fast i Lamayuru med vägarna förstörda runt omkring.

Min unge vän på Greenland berättade att det kunde ta fem dagar innan vägen blev farbar igen. Även Rohtang hade blockerats av jordskred redan före katastrofen den 6.8, kort sagt, det såg så illa ut att det knappast kunde bli värre. Det var mycket värre än jag någonsin kunnat tro av vad jag redan fått veta i Sverige.

Ett alternativ var att återvända till Simla och pröva lyckan mot Kinnaur och Spiti i stället. I år hade de trakterna skonats från översvämnningar – hittills. Ett annat alternativ var att fara tillbaka till Delhi, skita i alltsammans och återvända hem – med extra kostnader för biljettombokningen. Det tredje alternativet var att stilla och tålmodigt vänta i Manali – och det var trots allt det mest inbjudande. Man hade det ändå bra här. Internet fungerade effektivt (drygt 8 kr/tim), man var bland vänner, och miljön var idealisk. Det var bara vädret det var fel på, som förstörde allt, men vägen var trots allt outhärlig för Indien och kunde öppnas tidigare än om fem dagar...

Som alltid i Indien fick jag olika och motsägelsefulla besked från olika terminaler. Enligt turistcentrum kunde det dröja en vecka, men en äldre man menade att vägen var viktig och därför hade topprioritet, varför det kunde gå fortare. Hela Leh med omnejd skulle dock vara som en krigsskådeplats.

Genom Internet skickade jag förfrågningar till mina vänner i Ladakh om det alls skulle vara någon mening med att komma dit. Ingen av dem hade besvarat mitt mail av den 2 juli, och frågan var om Internet alls fungerade där uppe.

Dock fick jag kontakt med Janne i Göteborg, som lyckligtvis ännu inte hade startat på sin resa mot Ladakh. Han frågade mig samma sak, om det var bäst att avbryta resan. Jag berättade att jag väntade på nyheter från Leh och frågade om han visste något om Birgit, som reste till Ladakh före oss. Han visste att 81 turister evakuerats från Zanskar. Jag visste att ingen av dem var svensk. Mera visste vi inte.

Ett alternativ som framstod som allt mera lockande var att bege mig till Dharamsala och därifrån organisera en tidigare hemresa. Det skulle förekomma viktiga körjippon i Göteborg kring månadsskiftet med Åsmabesök från Åbo, bland annat. Körfester skulle givetvis vara trevligare än gyttjebad och krigsruiener i Ladakh. Till dessa frestelser bidrog även högtalarplågan i Indien, som var värre än någonsin, medan jag tyvärr glömt mina öronproppar i Göteborg.

Emellertid fick jag gott svar från Ladakh. Vägen var redan öppen till Keylong och skulle vara öppen hela vägen upp inom de närmaste dagarna. Följaktligen fattade jag beslutet att ta bussen till Keylong på måndag i hopp om att den långa vägen skulle vara öppen på tisdag. Därmed skulle jag bara ha förlorat två dagar, men förmodligen var Zanskar inte längre att tänka på.

Janne meddelade att han ändrat sina planer och avbokat sitt flyg till Leh. I stället skulle han koncentrera sig på Dharamsala och Kullu. Jag berömde honom för beslutet.

(I nästa nummer: *Nederlaget*)

Resan till Phuktar, del 11: Farväl till Zanskar

Hemma igen i Padam fann jag Hillary och Robert vid en sen lunch på Kailash. Snart fick vi sällskap av Gregorz. Vi hade flera jeepar att välja mellan, men det lutade åt min lille sympatiska chaufför för 1000 rupier till Kargil, samma pris som vi kommit upp med. Det indiska paret hade varit uppe vid Bardan och därifrån fått lift med en alternativ chaufför, som skulle till Leh i morgon, men han hade ännu inte sagt något pris.

Det blev den lille till slut. Eftermiddagen tillbringade jag med omelett, te och bakelse på Uttaranchal, mitt favoritsjapp i Padam. Till middagen ville det israeliska paret dra oss med till en indisk *dhaba* bara för att den var billig. Det var ett stökigt ställe med bara hårt kryddad mat, så jag tackade för mig och drog mig ur och återvände till Kailash, medan Robert och Hillary stannade kvar med det israeliska paret, ett bisarrt par cyklister, där han hela tiden talade illa om sin fru och den typiska israeliska okunnigheten kom fram, när det visade sig, att han inte visste vad Vintergatan var för något. Han hade hört talas om 'the Milky Way' i hela sitt liv och ofta betraktat den men aldrig fått veta vad det var.

På Kailash satt Gregorz och höll hov med fyra polska kamrater. Gregorz är något av den klassiske trekkaren, ser ut som en rövarhövding, med vilt utseende, alltid halsduk och mössa och långt hår. Han skulle göra en omständlig *trek* genom södra Zanskar som skulle mynna ut vid Keylong. Han skulle följa med oss den första milen på vår avfärd.

Gregorz var en sammansatt karaktär av bisarra motsägelser. Han var den djärvaste Himalayavandrare jag träffat på men fullständigt ansvarslös och slarvig. Han var dålig på att läsa kartor och gick esomoftast fel, det värsta man kan göra i bergen, och fast han då gick tillbaka kunde han gå fel igen. Ibland tog maten slut då han gått vilse alltför mycket, så att han måste räddas till livet av lokala krafter som hade turen att upptäcka honom i tid. En gång hade han gått så fel att han fann sig vid en så brant nedförsklättring att han inte kunde genomföra den med ryggsäck. Han slängde då hela ryggsäcken ned för berget, varpå den försvann helt ur sikte 500 meter längre ner, och klättrade själv ner efter. Han gick hela tiden på nya trekvandringar som inte bara han själv utan ibland ingen annan heller försökt sig på, och nästa år hoppades han kunna ge sig på Pakistans övre okända fjällvärld med framför allt Rakapochemassivet, som nästan bara bestod av 7000-meterstoppar. Han steg av vår jeep i Ating för att bege sig upp till klostret Zulkhu och starta sin nya *trek* därifrån genom hela det sydliga okända Zanskar till Keylong.

Avskedsvädet var inte vackert. Det var mulet och dystert, och man såg knappt en enda bergstopp. Tidvis höll det till och med på att börja regna, men det satte aldrig i gång på riktigt. Naturligtvis var det även kallt på över 4000 meters höjd, men genom att jeepen fylldes upp till 11 personer (med fyra lokala förmågor längst bak, där det hoppade som värst,) kunde vi åtminstone hålla värmen. Humöret blev bättre efter Rangdum, som denna gången hade allt vad man kunde beställa – lunch, omelett, te, kakor, och då började också solen försiktigt titta fram.

Som alltid i Zanskar, vare sig man reser in eller ut, skall chauffören nödvändigt stanna vid varenda by och varenda hus på vägen där han har en god vän för att hälsa på ett tjugotal människor innan man lämnat allt bakom sig. Den här gången hade chauffören också sin pappa med sig i bakutrymmet, som när han steg av vid Penzi La insisterade på att vi skulle få med oss en hink med curd. Vi nöjde oss med att fylla en termos, och den var ypperlig, när vi sedan avnjöt den med risotton eller omeletten till lunchen.

Med sig hade chauffören också en yngre kollega, som tydligen skulle lära sig köra jeep. Emellanåt fick han ta över ratten och körde då mycket försiktigt, så att det erinrade om *Slow Motion*. Följaktligen drog resan ut på tiden. Vi kom fram till Kargil först klockan 6 efter 13 timmar (25 mil).

Större delen av resan hade vi då varit fem västerländska resenärer och fyra lokala, vilket det indiska journalistparet från Delhi och nästan australiensarna också menade att inte hade varit riktigt juste. Bilen hade ju varit knallfull hela vägen, vilket aldrig är helt bekvämt. Jag ville inte bråka om saken utan betalade full summa enligt överenskommelse, australiensarna gjorde det också omsider, medan det indiska paret valde att bråka. Det gick så långt att de gick till polisen, och där slutade det med att de ändå fick betala fullt belopp. Då hade de grälat i en och en halv timme fullständigt i onödan och därvid bara förlorat mycket tid och energi.

Jag erinrade mig min fars föräldrar, som inte var rika och som alltid bråkade om pengar, då farfar Ferruccio måste försörja farmor Selma och sin son och inte alltid lyckades så bra med den saken. Aurelio min far, som måste åhöra detta eviga gräl dagligen, lovade sig själv då redan som barn att aldrig gräla om pengar. Han blev en nästan fulländad affärsman.

I Kargil provade jag Internet och lyckades avhandla det viktigaste men inte mer. Därefter ägnade jag mig åt en kalasmåltid på min gouterade tibetanska restaurang, ehuru det bara fanns *chowmein* (spaghetti) och *thukpa* (soppa). Det räckte gott och kunde kompenseras med diverse koppar te.

Vi tog in på samma hotell som vid uppresan men till något lägre pris, och jag fick dela rum med Tashi, en av våra inhemska medresenärer, som liksom australiensarna skulle till Leh i morgon, medan jag och det indiska paret skulle stiga av i Lamayuru. Priset var det samma för Leh som för Lamayuru: 250 rupier, normal taxa. Jeepen från Padam för samma avstånd men sämre vägar hade kostat 1000 per person, de lokala undantagna.

Robert hade varit sjuk i princip under hela resan, men Hillary var kärnfrisk och tog väl hand om honom. De var första gången i Indien och hade tagit sig an allt det svåraste på en gång. I Benares hade Robert ådragit sig den fruktansvärda Dyardiamasken (med diarré i sex månader som normal följd,) i Joshimath hade de så när begravts i ett jordskred som stängde vägen för dem i ett antal dagar, i Ladakh hade de genast kastat sig ut på den svåraste trekken uppför Darcha till Phuktar, där jag träffade dem, varefter Robert hade börjat spy och må illa, och så vidare, medan Hillary varit oförskämt frisk hela tiden. De var ytterst trevliga och kultiverade, Robert var lärare i det hyperaktuella ämnet miljöutbildning, och Hillary var textilkonstnärinna med vävning som specialitet. De dök upp på min tibetanska restaurang medan jag satt där men avstod från middag (*chowmein* och *thukpa*) för att i stället nöja sig med något från brödbutiken inunder.

Medan jag satt där på den tibetanska restaurangen uppenbarade sig ägaren min tibetanske vän, precis när jag höll på att bli klar, och vi hade en angenäm avslutande konversation på Zanskaräventyret. Han gav mig en hel del goda råd om trekkingvägar, och han fick mig att lova att återkomma nästa år, men det blir naturligtvis en helt annan fråga om jag kommer att kunna göra det. Jag kunde bara lova honom att göra mitt bästa.

Jag glömmer att nämna det viktigaste för dagen. I dagens Internetbesök ingick ett äntligt livstecken från Johannes: "*expecting you at Lamayuru*" – "jag väntar på dig i Lamayuru" med bara hans underskrift "John". Det kändes som om det var det jag hade väntat på hela resan.

(I nästa nummer: *Sen frukost i Mullbäck*)

Nya lektioner i Zanskar, del 21: Äntligen till rätta

Alltid då och då undrar någon varför jag under mina tjugo resor i Indien aldrig har lärt mig hindi eller något av lokalspråken, som nepali och tibetanska. Hur väl befogad frågan än är så är svaret enkelt: jag kunde bara lära mig språk bokstavsvägen, teoretiskt med att läsa och studera. De grekiska och ryska alfabeterna beredde mig inga svårigheter, men värre var det med det hebreiska och indiska, där ingenting stämmer med våra bokstäver. För att lära mig dessa språk måste jag alltså börja från början med att lära mig bokstav för bokstav. Jag gick bet på hebreiska, för där fanns för många olika k- och ch- bokstäver (*ach-laut*) som det inte gick att skilja på varken fonetiskt eller som bokstäver, och dessutom var allting baklänges. Hindi har ännu fler bokstäver än ryskan, och dessutom talar bara hälften av alla indier hindi. Till exempel här i Himachal Pradesh talas ett lokalt språk som är en blandning av nepali, kashmiri, hindi och tibetanska, och få talar därför hindi här. I Nepal med Darjeeling och Sikkim talas mest nepali, och med denna enorma språkförbistring över hela Indien är faktiskt det engelska språket det enda som håller landet samman, ett språk som alla kan uttrycka det väsentligaste på och ett språk som jag redan behärskar. Jag känner många som lärt sig hur många språk som helst men aldrig lärt sig något av dem ordentligt. Jag har föredragit att lära mig svenska och engelska ordentligt och i tredje hand italienska och att hålla mig till och koncentrera mig på dem. Min skolfranska och tyska har jag aldrig haft någon större användning för, ryska ännu mindre, medan latinet och grekiskan alltid har varit mig till hjälp. Det räcker så.

Efter den katastrofala ovälkomsten i Manali tog jag bussen till Dharamsala tidigt på morgonen i hopp om att kunna komma fram före kvällen. Det lyckades. Som reskamrat hade jag en ung man från Toronto, hur grön som helst och fullständigt omogen och insiktslös. Han var full av beundran för Kina och dess kapitalistiska frammarsch (med en syndaflod över världen av skräp, främst leksaker, som kunde vara giftiga: ingen bidrar så mycket till skräpsamhällets omsättning av skräp som Kina) och var ett typiskt offer för det skenande bedrägerisamhället, som bara lever på folk som villigt låter sig bedragas.

Regnovädren hade gått hårt åt Himachal: vid ett tillfälle passerade vi en bro, där det stod: "Bron skadad. Tyngre fordon kör över på egen risk." Det var ju vänligt att varna i förväg. Man väntade sig nästan en skylt även på andra sidan med texten: "Vad var det vi sa!"

Regnet hade även hunnit upp mig i Manali, sista dagen ertappades jag utan paraply uppe i Vashisht på väg ner för den slippriga stenstigen när ett nytt ihållande regn tog en med överraskning, och resan ner till Manali blev våt, men sedan började det klarna.

Återkomsten till Dharamsala (McLeod Ganj) blev ett leende triumftåg. Alla mina gamla vänner bland tibetanerna fanns kvar och välkomnade mig hjärtligen. Här var man åtminstone välkommen. Min värd på "Green Hotel" sade till och med att det var som om jag hade lämnat igår. Alla enkelrum var upptagna, men han gav mig ett fint dubbelrum för nästan samma pris.

Vad som var nytt var att min värdinna varnade mig för inbrott, att alltid hålla dörren låst och fönster stängda, att aldrig lämna värdesaker kvar i rummet, och så vidare. Tydligt varnade alla gäster på samma sätt.

Även i Manali hade den ökande kriminaliteten varit påtaglig. En av Greenlands gäster, en tysk på motorcykel, hade blivit bestulen på pengar, kamera, pass, allt som en narkoman kunde skaffa sig kontanter på. Tysken hade gått till polisen, men bara genom mutor hade han fått polisen att agera, och de hade faktiskt fått fast tjuven. En annan sak var om han kunde fällas i en dyr och segsliten rättegång.

I Vashisht hörde det till den naturliga självklara ordningen för dagen att folk gick och skördade hampa (hasch), som växte fritt, och satt öppet och rökte i grupper offentligt vid själva huvudgatan. Man menar att hasch är hälsosamt, det har medicinska egenskaper, det utvidgar hjärnan och förhöjer medvetandet, det kan till och med lindra hjärtkrämpor, medan man ignorerar bieffekterna, hjärnskadorna, psykoserna, kriminaliteten, det besatta beroendet och konsekvenserna av alla dessa negativa följder. Frågan är om det alls lönar sig att ägna sig åt något som är så väldigt mycket på både gott och ont. Jag vet inte, för jag provade aldrig på det – varje form av rökning bjöd mig alltid emot, då jag aldrig haft mer än bara två lungor.

Som kontrast upplevde jag Dharamsalas McLeod Ganj direkt som en positiv krutdurk av dynamisk konstruktivitet – studenter och lärare överallt, kurser och yogainstitut i varje gathörn, massageinrättningar i stort sett varje hus, hälsa och blomstrande välstånd, och god hälsosam mat överallt – inga onödiga kryddor för att dölja bristen på näring och smak.

Jag firade naturligtvis rejält min återkomst efter nio månader med dubbel middag och kaffe med *brownie* hos Nick efteråt – en middag i tre restauranger, samtidigt som jag med spänning såg fram emot Johannes entré, som skulle ske någondera av mina tre dagar i Dharamsala.

Rekordresan, del 9: Överraskningen.

Tyvärr var vädret inte det bästa i Darjeeling. Kanjenjunga var osynligt helt täckt av molnslöjor och dimma, det hade varit så i några dagar, och ingen förbättring var i sikte. Följaktligen var Darjeeling kallt och rått.

Ett annat orosmoment var den politiska propagandan för ett autonomt "Gurkhaland" som förekom överallt genom plakat och gul-vit-gröna flaggor med slagord och banderoller uppklistrade överallt. Jag har alltid varit allergisk mot politisk propaganda, som jag känt som en personlig förolämpning mot min intelligens, då den alltid är så dum, och som ett inkräktande på min intellektuella frihet, på samma sätt som offentlig skräpmusik gör det. Sålunda var jag mycket misstänksam mot denna politiska propaganda, som var lika dominerande som vilken diktatur som helst i en diktaturstat och gav associationer till fascism och kommunism, 1900-talets två största och fatalaste politiska fiaskon och dödliga återvändsgränder.

En annan sorglig nyhet var att min värdinna på "Tower View" hade gått bort i april. Hon hade inte varit särskilt gammal och alltid godheten själv, en mjuk och rar kvinna och nog den bästa jag känt i Indien.

Ändå var Darjeeling oerhört inspirerande och upplyftande trots råheten och den fuktiga kylan. Det var ändå så unikt i sin karaktär av te-stad och skolstad, de bästa skolorna i Indien fanns i Darjeeling, och kulturellt var det fortfarande dominerat av det brittiska arvet – det var ändå briter som grundat och byggt upp Darjeeling, vilket var särskilt övertydligt i all den gamla pittoreska arkitekturen. Nepaleserna må vara i majoritet, geografiskt må det vara en del av Sikkim, politiskt må Indien styra det, men det var det engelska språket som förenade de olika folkgrupperna och religionerna i Darjeeling, nepaleser, sikkimeser, hinduer, tibetaner, bengaler inom kristendom, hinduism, islam och buddhism, där dock faktiskt buddhismen dominerade,

särskilt emedan det var tibetanerna som hade lyckats bäst i Darjeeling med att utveckla de mest framgångsrika och bästa rörelserna, framför allt hotell och restauranger.

Samtidigt fanns det nästan lika mycket västerlänningar i Darjeeling som i Dharamsala, vilket gjorde dem som internationella centra ganska lika varandra till karaktären fastän de var motsatser: Dharamsala geografiskt isolerat genom höga begränsande berg och komprimerat till en liten yta dominerat av den tibetanska exilproblematikens melankoli; Darjeeling öppet och fritt dominerat av Himalayas mest majestätiska berg som uppfyllde halva horisonten, med vida vyer överallt och tibetanerna väl assimilerade och socialt framgångsrika, och med alla världens religioner samlade i en sorts gemensam universalupplysning – Darjeeling var också ett Mecka för teosofier. Komforten var större i Dharamsala, men Darjeeling var mera universellt.

Det visade sig att vädret hade varit gott tills jag hade kommit. Det var nästan så att man fick dåligt samvete för att ofrivilligt ha kommit med det kalla råa mulna vädret, och en annan kände likadant. Han uppenbarade sig helt plötsligt och oväntat för mig på Kungarestaurangen, där jag just hade avslutat min lunch.

Johannes visste att jag skulle befinna mig i Darjeeling den här tiden, men han hade inte kunnat lova att visa sig. Vi hade diskuterat möjligheten att eventuellt träffas i Kalimpong något senare, men nu var han plötsligt i Darjeeling och steg in från molnen och dimmorna på Kunga, direkt ankommen från Nepal.

I somras i Lamayuru hade han sagt så litet som möjligt om sina bestyr i Pakistan och längre bort, men nu var han helt öppen om saken.

”Problemet är de hjärntvättade talibanerna och militanta extremmuslimerna, som är så sönderbråkade i hjärnan av muslimsk fanatism att de inte kan fatta att de med sina terrordsjälvordsbombningar med syfte att få med sig så många oskyldiga döda som möjligt är det mest extremt antimuslimska som någonsin funnits. Det är dessa jag försöker bearbeta och få på mindre sjuka tankar.

Ända fram till det senaste presidentvalet i USA kunde talibanerna och extremmuslimerna sägas ha en sak och rentav rätt, då alla som var emot Bush hade rätt. I och med Obamaavlösningen blev hela situationen som en omvänd hand. Amerika vände 180 grader, och från att ha varit hela världens värsta fiende som värsta skurkstat blev det plötsligt allas bästa vän – medan de muslimska terroristerna lika plötsligt förlorade marken under sig. Det finns inget mera föraktat folk idag än dessa stackare, som bemödar sig om att självmordsbomba sig själva och så många andra som möjligt bara för att smicka profeten. Det är deras liv jag försöker rädda. Deras väg leder hopplöst åt helvete, det är nästan skottpengar på dem, till och med Pakistan har framgångar mot dem, alla hatar dem som de urskiljningslösa massmördare de är, medan de egentligen är sunda ordentliga människor som bara kommit hopplöst fel från början. Jag har den största möjliga respekt för de afghanska krigarna som män, som främmande makter gett obegränsade resurser till att ta till vilken terror som helst, främst Kina och USA, vilken möjlighet galna muslimska ledare utnyttjat för sina egna syften till fanatisk programmering av dem helst redan som barn bara för att offra dem för ingenting utom så många andras undergång som möjligt. Allt de behöver är deprogrammering och upplysning om en annan sida av saken, att deras ”verklighet” inte är den enda.

Ursäkta att jag inte berättat om detta tidigare, men först nu känner jag att vi är på säkra sidan och att det kan finnas möjlighet att vi är på väg åt rätt håll. För bara ett år sedan såg det hopplöst ut, då den enda möjligheten som Bushpolitiken erbjöd var urskiljningslöst överväld med så många döda som möjligt medan ”olycksfall i arbetet”, civila döda främst i Irak, inte räknades. Miraklet som ändrade allting till motsatsen hette Obama, och så länge han får hålla på med sin vinnande diplomatipolitik, som i längden alla bara kan vinna på, tror jag att vi kan hålla kursen.

Så du ämnar dig äntligen till Nepal. Den här gången kommer du inte undan. Du bara måste dit och hjälpa till med att se till att det blir ett normalt land igen.”

Vi hade gått från Kunga till Glenary's, där vi umgicks med våra tankar och planer över två kannor Darjeelingte med ”*Death by Chocolate*”, en hel sådan var, medan vi fullkomligt glömde bort det sorgligt dystra vädret, medan turisterna omkring oss, mest tyskar och engelsmän, bara klagade och överträffade varandra med sina tröstlösa historier om sina vedermödor och traumatiska upplevelser av trekkingturer i moln och kyla, varmvattenduschar med vatten som bara blev kallare, strandning i dimmorna och andra lyxlidanden.

(I nästa nummer: *Samtal i Darjeeling*)

Ur en tibetansk rapport helt nyligen

En tibetansk buddhistisk nunna från nunneklostret Puruna i närheten av Lhoba i Kardzedistriktet i Sezuan har förlorat sin mentala hälsa efter att hon torterats av kinesiska soldater 2008, berättar det Tibetanska Centret för Mänskliga Rättigheter och Demokrati i Dharamsala den 12 oktober. De tillägger, att nunnan, Sonam Choedon, 36, bara gråter och kräks och behöver ständig tillsyn och vård.

Centret hävdar att hon utstått upprepad tortyr efter att ha blivit arresterad tillsammans med omkring 200 nunnor från sitt kloster samt nunneklostret i Yangteng den 14 maj 2008 då de genomförde en protestdemonstration mot den kinesiska övermakten. Polisen och paramilitära styrkor arresterade många av dem. Sonam var inte längre sig själv efter att framför allt ha tilldelats ett hårt slag i huvudet med en gevärskolv.

Enligt rapporten överlämnades hon till sin familj den 15 september 2008 i ett sinnessjukt tillstånd.

Efter nunnornas protest den 14 maj arresterade kineserna Phurbu Tsering Rinpoche, även känd som Burumna, abbot för de båda nunneklostren. Han dömdes till åtta års och sex månaders fängelse den 22 september 2009 för falska anklagelser om vapeninnehav och olagligt intrång på statligt område.

Nunnor som dömdes till fängelse efter protestaktionen inkluderar Sonam Lhatso, 10 år, Bhumo, 9 år, Sokha och Yangchen Khando, 3 år gamla båda två, och Tashi Lhamo, 2 år. De flesta av de andra nunnorna har frigivits men tvingats återvända till sina hem och förbjudits att återvända till sina kloster.

P.S. Abasverus har utgått ur detta nummer p.g.a. utrymmesbrist. I gengäld har ju Shakespeare delvis kommit till rätta igen.

Göteborg den 6 november 2010